

Svanshals

Materialet insamlat av Roland Hagberg

2002-02-19

3 februari 1909)

1874 **Conrad Pettersson-Lundkvist-Tector föddes i Renstad**, Svanshals, 30 april 1838. Fadern, statdrängen Peter Tector, var av tatarsläkt och ökad i trakten. Fader och sonhustrun straffades flera gånger.

Conrad och hans bror skötte sig illa som barn. Gossen Tector straffades i skolan fyra gånger på en månad med aga och fick tretton anmärkningar för försumlighet. Han började som murarhantlangare och kom i början av 1860-talet till Stockholm. Det var svårt att få arbete i storstaden, så han återvände till sin hembygd. Efter en tid for han till Gotland. Här greps han för inbrott hos en rik bonde och insattes på Visby fängelse.

År 1855 avtjänade han straff för snatteri i Jönköping, 1857 fängelse i Linköping.

Conrad var statardräng på Svanegården och gifte sig med en Kylebergsflicka. De fick två barn, men han hade många utom äktenskapet. År 1863 lämnade han familjen och for till Stockholm. Här blev han efter en tid förbrytare på heltid. Han dömdes till fängelse. Här träffade han på Långholmens fängelse smålänningen Hjert, som hade lång erfarenhet som tjuv och bedragare. De två arbetade tillsammans med yttre arbeten som sprängare och murare.

Rymma försökte de men misslyckades.

När Tector gjorde besök i Svanshals, gjorde han intryck på ortsborna, då han gick kring i stulna, eleganta kläder. Hjert och Tector var nu kända över hela landet som fruktade brottslingar. Vid ett tillfälle vid besök i Svanshals hade de skrutit med att det inte var mer än låsen i Svanshals kyrka och magasinen i Valla Rusthåll, som de ej kunde dyrka upp.

Stortjuven Tectors far arbetade en tid vid Renstadsgodset hos gamle baron Hermelin.

Gubben var känd för att inte så noga skilja på mitt och ditt. En gång stal han en levande bagge vid Renstad. Han tog den med sig hem. På vägen fick han se, hur baron kom åkande i sin vagn. Nu fick Tecktorgubben myror i huvudet hur hans skulle klara den kinkiga situationen. I en fart krängde han av sig den stora björnskinnspälsen och snodde den om baggen. Sedan tog han hela byltet i famnen och bar det. Baron Hermelin tyckte väl att det såg litet konstigt ut, så han lät kusken stanna vagnen och frågade vad det var. "Dä ä pöjken söm ä illbattier å inte vill följa med hem", svarade tjuven. Så klarade han sig den gången. Det blev "ranföj" om saken sedan.

År 1874 frigavs Hjert den 7 februari och Tector den 16 juli. De planerade den stora kuppen, som skulle göra dem rika, varefter de skulle fara till Amerika.

Ryktet om de två stortjuvarna spred sig. Vid ett tillfälle spreds ryktet att Hjert och Tector skulle finnas i Holaveden utmed Vättern. Order gavs därför till postiljonerna att posten ej fick köras utan att en vuxen person skulle medfölja. Postkuskarna utgjordes merendels av halvstora pojkar. Postiljonen Eklund var stor och stark och därtill inte rädd för något. Vid Sjöberga blev alla sjuka, när Eklund kommenderade en vuxen person till kusk, då de hörde orsaken. Postpojken skrek av alla krafter, och ingen vågade följa med. Då tog Eklund pojken i kragen och kastade upp honom i kärran och färden fortsatte ut i den mörka natten. Inom kort

hejdades skjutsen av en karl, som frågade vad klockan var. "Hon är fyra du," svarade Eklund och räckte fram pistolen, varvid mannen rusade in i skogen. Det troddes vara en av de nämnda bovarna.

De båda ogärningsmän hade samlat en del pengar för att emigrera till Amerika. Men mer behövdes.

De två bovarnas meritlista för 1874 i Svanshalstrakterna i rättegångsförhandlingarna var ganska diger.

Natten mellan den 31 juli och 1 augusti inbrott hos kamreren Jakobsson i Vadstena varvid tillgreps tre överrockar, av vilka en återfanns i en halmstack på Gotland. De två andra hade kumpanerna gömt under en bro på Hovgårdens ägor.

Natten mellan den 1 och 2 augusti inbrott hos smeden A J Roman i Fridhem, Svanhals, då sju näsdukar, 19,75 kr i pengar, ett cylinderur av silver mm stals. De hann även med några småstöder denna natt hos hemmansägarna Axel Andersson och Johannes Petersson i Svanhalstrakten.

Natten mellan den 2 och 3 augusti drog de sig mot Rök och gjorde inbrott hos handlaren Norlander i Ingvaldstorp samt i ett ställe i Hyla.

Den 5 augusti kom de hos löjtnanten August Forsbeck i Ekeby över ett bakladdningsgevär och ett mynningsladdningsgevär, patroner och en Carl XV:s kröningspeng, en amarantordensstjärna, medaljong av guld, två kortlekar, pengar mm. Samma natt stal de hos orgelnisten L A Nydahl tre buteljer champagne, en butelj sherry, medvurstar mm och i en källare i Ekeby tog de mat som smör, bröd, kakor, kringlor och ett till större delen avätet gåsbröst.

Den 9 augusti fick kyrkoherden i Nyköping påhälsning varvid de stal silverskedar, matvaror och vin. Silvret sade de sig ha gömt i en mur mitt för Motala verkstad.

De drog sig nu mot Motala och bröt sig in hos mamsellerna Sandgren i Norra Hårstorp och tillgrep öronringar och kors av guld, flera guldringar med äkta stenar, medaljogner, kikare, ordenstecken samt ryska och persiska silvermynt.

Natten till den 13 augusti stals hos konduktören A Nyström i Kristberg en fingerborg av guld men kassakistan orkade de ej få med sig. Natten därpå kom de igen men lyckades ej heller denna gång att öppna den utan nöjde sig med en ytterrock och jaktstövlar.

Hos ingenjören Th Eklund vid Södra Freberga i Västra Stenby fick de med sig överrockar, kavaj, skintröja av renhud, glacéhandskar, stövlar, vaxlädergaloscher, byxor, en revolver, cigarrfodral, 30 cigarrer, och natten därpå besökte de ett spritförråd i källaren till Motala gästgivargård.

Så avslutade de sin östgötska stöldturné hos kyrkoherde C W Boström i Kristberg, där de kom över häst och vagn med sele, tøm, hästtäck, täckjord och grimma.

En del av de stulna värdeföremålen återfanns i en halmstack på Gotland. De båda kumpanerna drog sig mot Malmköping. Postendiligensen skulle rånas, var deras plan. Den 28 augusti skulle det ske enligt Hjert, som ledde kuppen. Han hade förutsett att det var fullmåne, så kumpanerna skulle urkilja sina offer. Det var Hjert som under fem månaders tid rekognoserat för kuppen. Postdiligenser medförde mycket pengar visste han. Denna diligens passade bra för den gick på natten. De lurpassade i en mycket ödslig plats vid en grind på var sin sida av vägen beväpnade med stulna vapen och egenhändigt stöpta kulor. Enligt planerna skulle det vara fullmåne. De hade kilat fast grinden vid Nafsta, så det skulle ta längre tid för skjutspojken att få upp den. Diligensen kom, pojken hoppade av, han hade svårt öppna grinden, hoppade upp på vagnen igen och smackade på hästarna och diligensen for utan att något hände. Kumpanerna hade varit oense om vem som skulle skjuta först. Modet kanske svek dem helt enkelt.

Resten av natten tillbringade de två slokörade rånarna i en riskoja i skogen.

Natten därpå var de åter beredda. Men denna gång hördes ytterligare en vagn och de tordes inte ta risken av ett överfall.

Natten till den 31 augusti 1874 låg de två i återigen i bakhåll vid Nafsta i Södermanland för diligensen mellan Malmköping och Eskilstuna. När kusken John August Larsson vid 12-tiden på natten till den 1 september i en täckt vagn hoppade av för att öppna grinden sköt Tector men bommade. Bovarna hade mixtrat med grinden, så den var svår att öppna. Denna natt var det mörkt och regnigt. Kumpanerna hade svårt att sikta i mörkret och hållregnet. Hjert sköt nu kusken i halsen och han föll till marken. En man inne i vagnen, som kumpanerna trodde var postiljonen, besköts med flera skott. När de skulle taga bytet upptäckte de båda kumpanerna, att de begått ett stort misstag. De hade överfallit en privatskjuts och inte diligensen. Passageraren, ingenjör Uppmark sökte vända skjutsen, hästarna stegrar sig och försöker skena men Tector lyckas heja dem och Hjert kliver in i vagnen. Passageraren som träffades av ett skott i armen och omedelbart efter av ytterligare ett skott i underlivet ligger och jämnar sig på golvet. När bovorna plötsligt hörde diligensen närma sig, sökte Uppmark, trots att han var dödligt skadad, vända kusken, som kunde fly från platsen med värdeposten. När kusken lugnat sig larmades folk i närheten. När mördarna insett misstaget flydde de.

Passageraren, civilingenjör Herman Uppmark, kunde ge vissa upplysningar, innan han avled dagen därpå. Kusken Johan August Larsson avled tydligen omedelbart.

På platsen finnes en minnessten rest "Ingenjör Uppmark mördad af Hjert Tektor 1874."

Diligenskusken kör i panik till närmaste krog någon halvmil bort Efter närmare fem timmar kommer länsman och läkare fram till Nafsta gård och kan taga hand om de två offren som förts till gården.

De bägge kumpanerna drog sig nu ner mot Småland. Av rädsla för upptäckt färdades de på nätterna. I Vadstena försökte de sig på en bankplundring. In kom de med hjälp av falska nycklar men bankvaktmästaren hörde dem och när han dök upp försvann bovorna.

Natten till den 19 oktober är de i Oskarshamn. Banken i Oskarshamn skulle nu släppa pengar ifrån sig. Fyra väl låsta kistor fann de i bankvalvet. Den lättaste tog de med sig och bröt upp den på en åker. Kistan innehöll bara papper, reverser och växlar till miljonbelopp, men helt värdelösa för kumpanerna. Den kvarlämnade kistan innehöll hela bankens metallkassa, 500 000:- kr.

De for 11 dagar senare på stöldturné på Gotland där de etablerade sig som kyrktjuvar och drog sig så mot Stockholm med en hel säck fylld med stulna mynt och silverföremål. De färdas i en stulen fiskebåt och får i Bråviken syn på en tullbåt och vräker säcken överbord. Tullbåten passerar utan att stanna.

Polisen var nu på det klar med att Gotlandstjuvarna var Hector och Tector och var beredda att ta emot de två vid ankomsten till storstaden.

Hjert infångades under dramatiska förhållanden efter en tjuvjakt den 5 november på Liljeholmens station. Han drog kniv och hotade den förste polisen. En av de andra slängde då en överrock över huvudet på Hjert, som övermannades av tre poliser.

Även Tector upptäcktes samma dag på Södertälje central. Han hotade att skjuta men avväpnades av ett par utposterade polismän.

De befanns skyldiga till dubbelmordet och dömdes till döden. Båda sökte nåd men fick avslag.

Tector hade begått inbrott i kyrkor, i bebodda hus, och dessutom brandskattat "areal av växande rotfrukt". Den sammanlagda summan av allt han stulit uppgick till inte mindre än 957 000 kr och 88 öre.

Tector avrättades på Gotland den 18 maj 1876 på Stenkumla backe utanför Visby. 500 man bildade spetsgård och ca 1000 personer tittade på. Skarprättaren var från Nässja utanför

Vadstena. Han hade berusat sig med brännvin och avrättningen blev en hemsk historia. Tector var helt skräckslagen, när han fördes fram till platsen. I handen hade han en bukett blå och vita hyacinter, som han fått av fängelsekommendantens familj. Första hugget tog i axeln. Nästa hugg tog i nacken. Vid tredje hugget skiljdes huvudet från kroppen. Vid det laget hade många i åskådarleden svimmat. (Ambrius Jonny: Att dömas till döden sid 142)

En läkare konstaterade efteråt att Tector avlidit av skräck innan bödeln fullgjort sitt värv. Tector begravdes på Stenkumla kyrkogård en mil sydost om Visby på Gotland. Graven ligger på kyrkans norra sida, på den tiden platsen förbehållen mördare, svårare brottslingar och självspillingar. Här finns i dag endast en liten gravsten på vilken det står "Tector 1876". Hjerts avrättning skedde den 18 maj 1876 nära platsen för dubbelmordet, Lidamon i Södermanland. Han var 32 år gammal, smålänning från Högsby i Kalmar, f d artillerist, sedermera bergssprängare. Han var mycket samlad inför vad som skulle hända och kom klädd som till fest och gick rakryggad och lugn upp på schavotten och här behövde skarprättaren endast ett hugg. Nära 3000 människor trängdes utanför spetsgården. När huvudet fallit rusade folkhopen fram och samlade upp blod i kaffekoppar eller tygstycken. En mördares blod besitter magisk kraft.

Han begravdes norr om Malma kyrka.

Detta var de sista offentliga avrättningarna i landet.

Halvar Andersson berättar som ett kuriosum att en f d lärarinna Anna Nyman under ca 85 år lagt ner blommor på Tectors grav. Det började med att hon som liten flicka tyckte det var synd att alla de andra skulle ha blommor, men inte Tector. Hon har även medverkat till att det ligger en stenplatta på gravkullen med namnet Tektor inristat.